

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

PROFESIONĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ IESAISTĪTO
VISPĀRIZGLĪTOJOŠO MĀCĪBU PRIEKŠMETU PEDAGOGU
KOMPETENCES PAAUGSTINĀŠANA

Ināra Voitkāne

autora vai autoru grupas vārds, uzvārds

Kultūra kā vērtību sistēma

Mākslas darba vērtība

darba nosaukums

Materiāls izstrādāts

ESF Darbības programmas 2007. - 2013.gadam „Cilvēkresursi un nodarbinātība”
prioritātes 1.2. „Izglītība un prasmes”
pasākuma 1.2.1. „Profesionālās izglītības un vispārējo prasmju attīstība”
aktivitātes 1.2.1.2. „Vispārējo zināšanu un prasmju uzlabošana”
apakšaktivitātes 1.2.1.1.2. „Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu
kompetences paaugstināšana”

**Latvijas Universitātes realizētā projekta
„Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīzglītojošo mācību priekšmetu pedagogu
kompetences paaugstināšana”**

(Vienošanās Nr.2009/0274/1DP/1.2.1.1.2/09/IPIA/VIAA/003,
LU reģistrācijas Nr.ESS2009/88) īstenošanai.

Rīga, 2010

Stundas struktūra

Stundas tēma: **Mākslas darba vērtība**

[3] Mācību stundas mērķis:

Sekmēt kultūrizglītotas personības veidošanos, apzinot kultūru kā vērtību sistēmu indivīda un sabiedrības dzīvē.

[3] Mācību stundas uzdevumi:

- Iepazīt ar kultūras vērtību sistēmu.
- Veicināt prasmi analizēt un vērtēt mākslas darba vērtības.
- Attīstīt radošās darbības prasmes.

Pamatjēdzieni: māksla, mākslas darbs, vērtība.

Mācību rezultāti:

- Izpratne, kā var analizēt un vērtēt mākslas darbu.
- Nostiprināt analīzes, salīdzināšanas, spriešanas un pamatošanas prasmes.
- Aizpildīta darba lapa ar uzdevumiem.
- Radošais darbs.

Resursi:

- Prezentācija.
- Metodiskie ieteikumi skolotājiem.
- Uzdevumu darba lapa skolēniem.

Stundas gaita:

Ierosināšanas fāze	Skolotājs noskaidro skolēnu pašreizējās zināšanas, kuras varēs papildināt ar jaunām zināšanām. Prezentācijas slaidi 4- 5. Skolotāja uzdevums – vadīt procesu un provocēt skolēnus aktīvai darbībai.
Apjēgšanas fāze	Skolēni, paralēli prezentācijas demonstrēšanai, aizpilda darba lapu, uzdod un atbild uz jautājumiem. Skolotāja uzdevums – atbalstīt skolēnu centienus izprast jauno vielu, veicināt analīzes, salīdzināšanas, pamatošanas prasmes. Prezentācijas slaidi 6- 12.
Refleksijas fāze (skolēns veic mājās)	Skolēni patstāvīgi attīsta analīzes, kritēriju meklēšanas, pamatošanas un spriešanas prasmes, aizpildot darba lapas 1. un 2. uzdevumu. Prezentācijas slaidi 13- 15. Skolotājs skaidro un demonstrē radošā darba veidošanas pamatprincipus. Skolēni nostiprina jaunās zināšanas, prasmes, veicot mākslas stila/virziena raksturojumu un radošo darbu mājās. Prezentācijas slaidi 16- 21.
Vērtēšana	Radošā darba vērtēšanas tabula. Prezentācijas slaidi 22. Darba lapā 1. un 2. uzdevums tiek vērtēts ar i/ni, bet 3.uzdevums – stila/virziena raksturojums un radošais darbs tiek vērtēts ar atzīmi. Radoša darba vērtēšana sastāv no 5 komponentiem. Katrs komponents vērtējams 3 līmeņos. Paredzēts arī skolēna pašvērtējums.

Metodiskie ieteikumi skolotājiem

Metodiskā materiāla mērķis ir sekmēt kvalitatīvas kulturoloģijas mācību stundas organizēšanu vispārējā vidējā izglītībā, veicinot pētniecisku, eksperimentējošu un radošu darba metožu izmantošanu mācību stundā.

[4] Kas ir mākslas darbs?

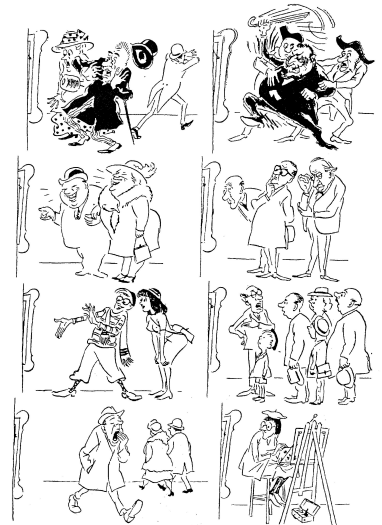
Par “mākslu” var uzskatīt cilvēka radošās darbības izpausmes formu, piemēram, mūziku, literatūru, fotomākslu, deju, teātri utt.. Visbiežāk par to runā saistībā ar vizuālajām mākslām, piemēram, glezniecību, tēlniecību un grafiku.

Par “mākslas darbu” var uzskatīt jebko, kas izraisa estētisku pārdzīvojumu.

Vizuālā māksla ir iztēles māksla, ko var uztvert ar redzes palīdzību. Šī stunda ir veltīta vizuālās mākslas darbu vērtēšanas iespējamiem kritērijiem, jo vizuālo mākslu ir visuzskatāmāk vērtēt.

[5] Ko katrs domā par mākslas darbu? Šis jautājums ir domāts ierosināšanas fāzei, lai provocētu skolēnus aktīvai darbībai.

Kas tur varētu būt attēlots? Mēs katrs mākslas darbu uztveram savādāk. Dažam šis darbs var likties garlaicīgs un bezjēdzīgs. Turpretī citam šis darbs liksies lielisks un pilns ar idejām.

Dāņu karikatūrista Helrufa Bidstrupa karikatūra "Glezna".

[6] Uzdevums – Kas nosaka mākslas darba vērtību?

Uzraksti, kas, tavuprāt, nosaka mākslas darba vērtību! Pamato savu viedokli!

Uzdevuma mērķis ir palīdzēt izglītojamajam noskaidrot, kas nosaka mākslas darba vērtību. Uzdevums veicina analīzes, salīdzināšanas, pamatošanas prasmes.

Skolotājs kopā ar izglītojamajiem mēģina noskaidrot mākslas darba vērtību kritērijus. Iespējamās atbildes, kas nosaka mākslas darba vērtību:

- autora popularitāte,
- darba senlaicīgums,
- cena,
- materiālu vērtība,
- emocionālais pārdzīvojums,
- darba skaistums,
- mākslas darba ideja,
- darba ieguldījums,
- cits _____.

[7] Autora popularitāte.

Trīs dižie mākslinieki mākslas vēsturē, bet ar dažādiem likteņiem:

- Lielais mākslinieks Vinsents van Gogs (1853-1890) nodzīvoja visu savu mūžu, tā arī neviena neizprasts, nevienam viņa māksla nebija vajadzīga. Kopumā van Gogs radīja vairāk nekā 2000 darbu, to skaitā 900 gleznu un 1100 zīmējumu un skiču. Savas dzīves laikā mākslinieks ir pārdevis tikai vienu gleznu. Slavens van Gogs kļuva tikai pēc nāves.
- Izcilākais holandiešu gleznotājs Rembrants (1606 - 1669) mantojumā atstājis apmēram 600 gleznu, 300 skiču un ap 1 400 zīmējumu. 22 gadu vecumā Rembrants kļuva par ļoti slavenu un pieprasītu mākslinieku. Vēlāk, nevēloties iztapt publikas gaumei, mākslinieks sāka gleznot vairāk pats savam priekam. Rembrants aizgāja no šīs pasaules lielā nabadzībā un parādās.
- Renesanses mākslinieks Rafaēls Santi (1483-1520). Rafaēls aizgāja no šīs pasaules ļoti jauns - 37 gadu vecumā, bet dzīves laikā Rafaēls kļuva par slavenību. Rafaēls nebija no tiem māksliniekiem, kas meklēja kaut ko jaunu, bet izmantoja savu priekšteču sasniegumu sintēzi. Varbūt tas arī bija popularitātes atslēga.

Vinsents van Gogs. Pašportrets ar nogriezto ausi un pīpi. 1889. g.

Rembrants Harmers van Reins. Pašportrets vecumdienās. 1662 . g.

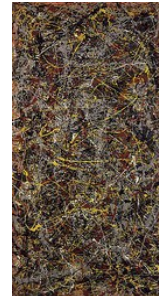
Rafaēls Santi. Rafaēla pašportrets. 1506. g.

[8] Mākslas daba cena.

1. 1962. gadā Leonardo da Vinči glezna "Mona Liza" 1503. – 1506.g. tika apdrošināta par 100 000 000 \$. Ņemot vērā inflāciju, tad šobrīd tās summa varētu būt aptuveni **700 000 000 \$**.
2. 2006. gadā Džeksona Poloka glezna "Nr. 5" (1948.g.) tika pārdota par **140 000 000 \$**.
3. 1987. gadā Vinsenta van Goga glezna "Saulespuķes" (1888. g.) tika pārdota par **40 000 000 \$**.

1

2

3

[9] Mākslas darbā materiālu vērtība.

1. Deimiens Hīrst. Dieva mīlestība. Galvaskauss **izrotāts ar dimantiem**. Izveidojot šādu galvaskausu, iztērēti 8601 dimanti, un tas izmaksājis apmēram 10 miljoni britu mārciņu.
2. Migels Kalderons. Domātājs. 1971. g. Tēlniecības darbs ir **gatavots no tualetes papīra**.

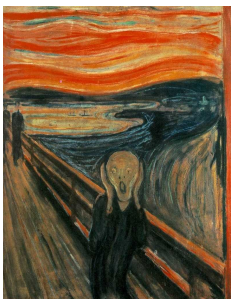
1

2

[10] **Emocionālais pārdzīvojums.** Par “mākslas darbu” var uzskatīt jebko, kas izraisa estētisku pārdzīvojumu.

- 1. Bailes no dzīves. Ekspresionisms** (izteiksme) ir mākslas kustība, kas radās XX gs. sākumā Vācijā. Ekspresionisma mākslai raksturīga realitātes izkropļošana ar nolūku radīt emocionālu efektu un atspoguļot cilvēka iekšējās sajūtas; tai raksturīgas intensīvas (bieži – negatīvas, satraucošas, bailes raisošas) emocijas. Gleznām raksturīgi spēcīgi krāsu akordi un netīri toņi, tajās dominē melnā un sarkanā krāsa. Par vienu no ekspresionisma virziena aizsācējiem uzskatāms norvēģu gleznotājs un grafiķis Edvards Munks (1863–1944). Viens no Munka nozīmīgākajiem sniegumiem mākslā ir **gleznu cikls "Dzīve"** (1893–1900), kas ietver **četras tēmas: mīlestības pamošanās, mīlestības uzliesmojums un izdegšana, bailes no dzīves, nāve. Bailes no dzīves pauž Munka slavenā glezna "Kliedziens" (1893)**, kurā redzams traušls jauneklis, kam sejā izceļas vienīgi bailēs ieplestās acis un izmisuma pilnā kliedzienā atvērtā mute. Taču būtībā kliedz nevis jauneklis, bet visa daba ap to, jo baiļu un izmisuma noskaņu gleznā izraisa gan zilimelnie fjorda (šaurš, garš un dziļš jūras līcis ar stāviem krastiem) ūdeņi, gan asinssārtās debesis.
- 2. Tēlnieki attēloja šausmas un izmisīgu vēlēšanos dzīvot nāvei nolemto cilvēku sejās.** Lāokoonts sengrieķu mitoloģijā bija Apollona priesteris Trojā. Trojas kara laikā grieķi, lai ietiktu Trojā, izdomāja viltīgu paņēmieni - uzbūvēja milzu koka zirgu, kura vēdera dobumā paši paslēpās un gaidīja, kad trojieši ievilks zirgu savā pilsētā. Lāokoonts brīdināja, lai Trojas iedzīvotāji neved pilsētā zirgu, bet tie neklausījās priesteri, savukārt dieviete Atēna, kas palīdzēja grieķiem, uzsūtīja Lāokoontam un viņa dēliem divas **baismīgas čūskas, kas viņus noņņaudza. Šis traģiskais sižets no grieķu mitoloģijas ļoti piesaistīja hellēnisma laika māksliniekus.**
- 3. Reliģiskā ekstāze.** Pēc nostāsta, skulpturālajā grupā atveidots notikums, ko aprakstījusi savā vēstulē kāda Spānijas mūķene Terēze: pie viņas ieradies skaists, starojošs eņģelis un ievainojis viņas sirdi ar ugunīgu bultu. Tas bijis ļoti sāpīgi un reizē radījis lielu aizgrābtību par Dieva esamību. Skulptūrā Terēze tvirta ekstāzes mirklī, kad **viņu pārņēmis Dieva iepazīšanas prieks.** Turpat aizgrābtības pilnās sievietes priekšā stāv arī eņģelis ar bultu rokā; taču viņa to it kā nemaz neredz, tikai jūt tā klātesamību. Terēzes pārdzīvojums atveidots ļoti reāli un skaudri, un tajā pašā laikā tēlam strāvo cauri mistiskas noskaņas.

1. Edvards Munks.
Kliedziens. 1893. g.

2. Agēsandrs, Atēnodors, Polidors.
Lāokoonts. 25.g.p.m.ē.

3. Džovanni Lorenco Bernīni. Sv.
Terēzes ekstāze. 1652. g.

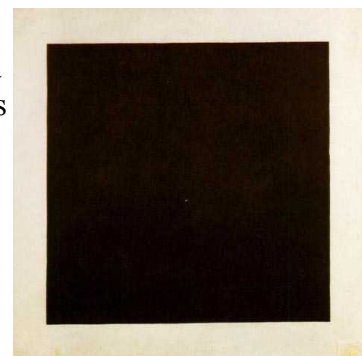
[11] Mākslas darba ideja.

Ar ko izskaidrojama Kazimira Maļeviča darba "Melns kvadrāts" nedzirdētā popularitāte?

Gleznā taču nekā nav, tikai melns kvadrātveida laukums. Vieni "gudrinieki" dziļdomīgi paziņo, ka saskata šajā kvadrātā "cilvēces civilizācijas simbolu", citi redz "universālu pasaules formulu", trešie — mistisku jēgu, kuru saprot tikai izredzētie.

Kulturoloģe Olga Žukova, atsaucoties uz mākslinieka meitas teikto, apgalvo, ka nekāda "melns kvadrāts" noslēpuma Maļevičam nav bijis. Patiesībā mākslinieks baidījies par glezniecības likteni, sākoties fotogrāfijas laikmetam. Viņš uzskatīja, ka fotogrāfija pilnībā izkonkurēs glezniecību.

Tāpēc Maļevičs 1913. gadā, protestējot pret fotogrāfiju, uzzīmēja savu pirmo melno kvadrātu baltā rāmī, tā izsmejot tajos laikos jebkuru fotogrāfiju. Tā bija ne vairāk kā ļauna parodija par tālaika fotogrāfijām. Mākslinieks pats negaidīja, kādu efektu radīs šis kārtējais joks. Tad viņš nolēma turpināt savu apbrīnojamo eksperimentu: atkal sāka zīmēt kvadrātus — ne tikai melnus, bet arī sarkanus un baltus.

Kazimirs Maļevičs.
Melns kvadrāts. 1913. g.

No kvadrātiem Maļevičs pārgāja pie aplīiem, krustiem, krāsainām svītriņām. Publika sajūsminājās un cēla debesīs "novatoru".

http://www.tvnet.lv/sievietem/dzive/77964-malevica_melna_kvadrata_intriga

[12] Mākslas darba skaistums.

Noskaidrot skolēnu izpratni par skaisto un neglīto. Salīdzināt viedokļus.

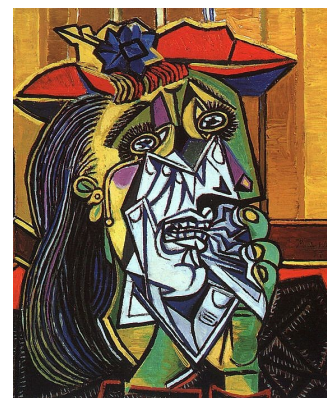
Monas Lizas smaids staro cauri gadsimtiem, dodot enerģiju un iedvesmu.

Leonardo da Vinči.
Mona Liza.
1503 - 1506 g.

gleznotā "Mona Liza" veidota pēc dievišķās proporcijas principiem. Eksperti atklājuši, ka zīmējuma kompozīcija balstīta uz zelta griezuma trijstūriem, kas veido piecstaru zvaigzni. Amsterdamas universitātes zinātnieki nupat nākuši klajā ar paziņojumu, ka atminējusi Monas Lizas smaida noslēpumu — tas paužot tieši 83 procentus laimes izjūtas, deviņus procentus nepatikas, sešus procentus baiļu un divus procentus dusmu.

Pablo Pikaso mākslai svarīga bija nevis naturālistiska realitāte, bet gan **emocionāla izteiksmība un ekspresija**, tādēļ attēlojamie objekti tika pārveidoti - deformēti, vienkāršoti, izjaukti, savienoti ar citiem. Pikaso mākslai ir sevišķi raksturīga dramatiskā un dinamiskā ekspresija, kas **sagrauj objekta reālās proporcijas, pat sakropļo tos**, jo tādā veidā attālina no vispārpieņemtajiem priekšstatiem par pareiziem objektiem ar samērīgām proporcijām un saskanīgiem elementiem. Tieši tāda ir Pikaso "Raudošā sieviete".

Pablo Pikaso. Raudošā sieviete. 1937. g.

[13] Uzdevums – Pēc manām domām, mākslas darbs ir vērtīgs, ja ...

Skolēni patstāvīgi attīsta analīzes, kritēriju meklēšanas, pamatošanas un spriešanas prasmes.

[14] Uzdevums – Mākslas darba analīze.

Apskati gleznas reprodukciju (Leonardo da Vinči. Mona Liza (Džokonda)) un uzraksti mākslas darba analīzes aprakstu! Mākslas darba analīzes apraksts darba lapā.

Autors		
Nosaukums		
Izpildījuma laiks		
Izpildījuma tehnika		
Žanrs		
Mākslas stils, virziens		
Vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļi	Ko Jūs redzat?	
	Krāsa, kolorīts	
	Detāļas	
	Priekšmetu attēlojums	
	Kompozīcija (līdzsvars, gaisma/tumsa, akcents, kontrasti)	
	Telpas attēlojums (plakana, dziļa)	
	Noskaņojums	
Mākslas darba mākslinieciskā vērtība		
Attieksme pret mākslas darbu (pozitīva, negatīva, kāpēc)		

[15] Uzdevums – Mākslas stila/virziena izpēte un raksturojums.

- Mākslas stila/virziena nosaukums, pastāvēšanas periods, dibināšanas gads, valsts.
- Mākslas stila/virziena raksturojums.
- Mākslas stila/virziena galvenie mākslinieki un darbi (attēlu reprodukcijas). Īss daiļrades raksturojums.
- Viena mākslas darba raksturojums. Raksturo mākslas darba vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus (objekti, krāsas, kompozīcija, detaļas, priekšmetu attēlojums, telpas attēlojums, noskaņojums, mākslas darba vērtības u.c.) atbilstoši mākslas virzienam/stilam.
- Raksturo savu attieksmi pret šo mākslas stilu/virzienu (Vai tev šis mākslas stils/virziens patīk? Kāpēc?)

! 4. un 5. jautājumu var aizstāt ar radošo darbu.

[16- 21] Radošā darbnīca.

Uzdevumi radošajam darbam (pēc izvēles):

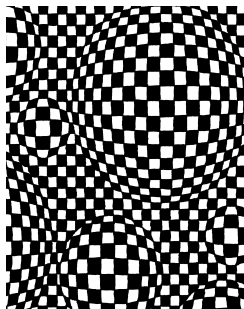
- **Sirreālisma radošais darbs.** No avīzēm vai žurnāliem izgriezt dažādus objektus, cilvēkus, priekšmetus, tēlus u.c., kas nepieciešami iecerei. Savienot šos tēlus, imitējot nereālu situāciju vai sapni.
- **Body art radošais darbs.** Avīzē vai žurnālā atrast uz A4 formātu cilvēka seju vai ķermeni. Tad šo seju vai ķermeni ar flomastera, zīmuļa vai marķiera palīdzību noklāt ar zīmējumu, imitējot Body art principus.
- **Oparta (optiska māksla) radošais darbs.** Uz papīra ar līniju un melnbalto laukumu kombināciju, veidot iluzoru zīmējumu.
- **Abstrakcionisma radošais darbs.** Attēlot mūzikas skaņas, dvēseles noskaņojumu, emocionālos pārdzīvojumus liekot akcentu uz līnijām un krāsām.
- **Kubisma radošais darbs.** No avīzēm vai žurnāliem izgriezt dažādus objektus, cilvēkus, priekšmetus, tēlus u.c., kas nepieciešami iecerei. Atbilstoši kubisma principiem sagriezt izvēlētos tēlus uz kvadrātiem, taisnstūriem un izveidot jaunu kompozīciju.

Sirreālisms

Body art

Opartis

Abstrakcionisms

Kubisms

[22] **Radošā darba vērtēšana.** Radošā darba vērtēšana sastāv no 5 komponentiem. Katrs komponents vērtējams 3 līmeņos. Paredzēts arī skolēna pašvērtējums.

	Maksimālie punkti	Pašvērtējums	Skolotāja vērtējums
Atbilstība tēmai	2		
Kompozicionālais risinājums	2		
Tehniku pielietojums	2		
Izpildes kvalitāte	2		
Radošā pieeja	2		
Kopā:	10		

1. **Atbilstība tēmai:** Ja darbs atbilst stundas tēmai, uzdevumam, tad – 2; ja atbilst daļēji – 1; ja darbs pavisam neatbilst tēmai – 0.
2. **Kompozicionālais risinājums:** Objekti labi sakomponēti lapā, izveidota uzdevumam atbilstoša kompozīcija, darbā ir izmantoti kompozīcijas izteiksmes līdzekļi (dominante, dinamika, ritms utt.) – 2; objekti ir daļēji sakomponēti lapā, ir dažas kompozīcijas kļūdas – 1; objekti nav sakomponēti lapā, daudz kompozīcijas kļūdu – 0.
3. **Tehniku pielietojums:** Ir veiksmīgi izvēlēta uzdevumam atbilstoša tehnika, labs grafiskais/koloristiskais risinājums, skolēns prot strādāt izvēlētajā tehnikā – 2; ir dažas kļūdas grafiskā/koloristiskā risinājumā, tehniskos paņēmienos – 1; skolēns neprot strādāt izvēlētajā tehnikā, ir daudz kļūdu grafiskā/koloristiskajā risinājumā – 0.
4. **Izpildes kvalitāte:** Darbs izpildīts ļoti kvalitatīti, rūpīgi – 2; darbs izpildīts kvalitatīti, bet ir dažas nepilnības, paviršības – 1; darbs izpildīts pavirši, slikta kvalitāte – 0.
5. **Radoša pieeja:** Darbs izpildīts oriģināli, nestandarti, ar radošo pieeju – 2; darbs izpildīts interesanti, ir dažas jaunas idejas – 1; darbs izpildīts primitīvi, bez radošas pieejas – 0.

[23- 29] Skolēnu radošo darbu galerija.

[30] Prezentācijā izmantotie avoti.

- Domātprieks. Vērtības.-R.: Filosofiskās izglītības centrs, 2002, 40. - 41. lpp.
- Domātprieks. Skolotāju grāmata.-R.: Filosofiskās izglītības centrs, 2002, 104. - 105. lpp.
- Ērgle A., Purēns V., Sviestiņa I. Kulturoloģija. –R.: RaKa, 2009.
- <http://www.wikipedia.org/>
- <http://www.liis.lv/kultvest/>
- Un citi internetā pieejamie materiāli

Materiālu sagatavoja Ināra Voitkāne (inarav@apollo.lv)